OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko

Sivistysvaliokunta
26.02.2026
Kulttuuriasiainneuvos Kirsi Kaunisharju, opetus- ja kulttuuriministeriö

Olennaiset muutostekijät tunnistettu

- Poikkihallinnollinen lähestymistapa on kannatettava
- Olennaiset muutostekijät on tunnistettu → palveluverkkomuutosten ja saavutettavuuteen liittyvissä muutoksissa on kuvattu keskeiset asiat
- Taustalla väestörakenteen ja toimijakentän muutos
- Kansallinen maaseutuvisio, tavoitteet ja kehittämissuositukset sisältävät olennaisen.

Keskeiset kehittämissuositukset

- Opetus- ja kulttuuriministeriö katsoo, että keskeisimpiä poikkihallinnollisia kehittämissuosituksia ovat:
  - 5: Uudistetaan maaseudun talouden rakenteita sen potentiaalin täysimääräiseksi hyödyntämiseksi
  - 7: Varmistetaan maaseudun talouden rakenteiden uudistuminen parantamalla osaamisen, koulutuksen ja omistajavaihdosten edellytyksiä
  - 10: Mahdollistetaan maaseutujen asuttavuus parantamalla peruspalveluiden saatavuutta sekä varmistamalla ihmisten ja yhteisöjen kuuleminen ja osallistuminen hyvinvointialueilla
  - 11: Lisätään liikkumista ja vahvistetaan hyvinvointia ja toimintakykyä maaseuduilla, alueelliset erityispiirteet ja -haasteet tunnistaen ja huomioiden
  - 13: Turvataan kansalais- ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytyksiä huomioiden niiden kriittinen merkitys maaseuduilla
  - 15: Vahvistetaan maaseutututkimusta ja -opetusta sekä koordinointia

Palveluiden turvaaminen – sivistyspalvelut

- Selonteossa on tunnistettu maaseutualueille soveltuvat palveluratkaisut ja pääministeri Petteri Orpon hallituksen visio palveluiden turvaamisesta mm. varhaiskasvatuksesta koulutukseen ja muihin sivistyspalveluihin.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla sivistyksellisten perusoikeuksien yhdenvertainen toteutuminen maan kaikissa osissa ja molemmilla kansalliskielillä tulee varmistaa.

Varhaiskasvatus, perusopetus

- Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että selonteossa on tunnistettu varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen merkitys maaseutujen ihmisten, yhteisöjen ja yritysten sujuvan arjen kannalta. Laadukkaan varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen turvaaminen on yksi kriittisimpiä kysymyksiä maaseutumaisissa kunnissa, joista osa on myös harvaan asuttuja.
- Parhaillaan on valmisteilla Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevän työryhmän loppuraportti.
- Työryhmä on luonut tilannekuvaa väestökehityksen vaikutuksista perusopetuksen järjestämiseen ja esittää toimenpide-ehdotuksia, miten väestökehityksen nykyisiin ja tuleviin haasteisiin vastataan perusopetuksen järjestämisessä.
- Työryhmä luovuttaa näkemyksensä uudistamistarpeista maaliskuussa 2026.

Vapaa sivistystyö

- Petteri Orpon hallitusohjelmassa tunnistetaan vapaan sivistystyön merkitys osaamisen lisäämisessä ja harrastamisessa.
- Vapaan sivistystyön oppilaitokset (kansalaisopistot, kansanopistot, kesäyliopistot, liikunnan koulutuskeskukset ja opintokeskukset) toimivat kaikkialla Manner-Suomessa.
- Osallistujat ovat kaikenikäisiä aina vauvoista työikäisiin (työelämässä tai sen ulkopuolella) ja eläkeläisiin.
- Vapaassa sivistystyössä järjestettävä koulutus vastaa paikallisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin sivistystarpeisiin elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta ja kattaa laajasti eri aihealueita mm. taideaineiden, käsityön ja musiikin kursseja, kieli- ja kirjallisuuskursseja, kotitalouden, liikunnan, tietotekniikan ja yhteiskunnallisten aineiden kursseja, maahanmuuttajien kotoutumiskoulutusta, avoimen yliopiston kursseja, oppivelvollisten opistovuosikoulutusta sekä työelämä-, järjestö- ja vapaaehtoistyön koulutuksia.
- Vapaan sivistystyön koulutuksilla on tutkitusti kuntalaisten ja kunnan hyvinvointia edistävä vaikutus. Vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaedellytysten säilyminen on tärkeää maaseutumaisissa kunnissa asuville suomalaisille paikallisiin sivistystarpeisiin vastaamisessa.

Kulttuuri- ja kirjastopalvelut

- Maaseutupoliittisen selonteon tavoitteet ja kehittämissuositukset ovat linjassa pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan laaditun Kulttuuripoliittisen selonteon ja sen toimeenpanosuunnitelman kanssa.

- Maaseutualueiden kannalta Kulttuuripoliittisen selonteon keskeisimpiä tavoitteita on kulttuuri jokaisen oikeutena.

- Kulttuurin saatavuudesta ja saavutettavuudesta tulee huolehtia koko maan kattavasti. Paikallisen kulttuuriperinnön sekä kulttuuri- ja kirjastopalveluiden rooli veto- ja pitovoiman vahvistajina on tunnistettu. Erityisesti kirjastopalvelut ovat keskeisiä muun muassa sivistyksen, demokratian ja osallisuuden turvaamisessa ja ylläpitämisessä. Jatkossa on tarpeen kehittää eri toimijoiden välisiä yhteistyöhön kannustavia rakenne-, rahoitus- ja toimintamalleja kulttuuripalveluiden järjestämiseen ja tuottamiseen. Kulttuurin tekijät ja sisällöt ovat avainasemassa myös maaseudulla.

- Alueellinen eriytyminen haastaa kulttuuripalveluiden tarjonnan kehittämistä ja edellyttää yhä parempaa ennakointia ja aktiivisia toimia, joilla turvataan erityisesti lasten ja nuorten tasavertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuriin.

Liikunta- ja nuorisopalvelut

- Erityisen tärkeää maaseudun elinvoimaisuudelle on maaseudulla asuvien nuorten tulevaisuuden uskon säilyminen. Tällä on suora yhteys nuorten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja mielenterveyteen, joilla taas on vaikutuksia osaamisen kehittämiseen ja työllistymiseen.
- Liikunnan osalta olennaista on liikunnan harrastamisen olosuhteiden huomioiminen mm. tilojen ja muiden harrastamisen paikkojen näkökulmasta.

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ

Kiitos!